

Vergaderjaar 2011–2012

33 092

EU-mededeling: modernisering van het hoger onderwijs in Europa COM(2011)567

A

VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVELEG

Vastgesteld 13 december 2011

De leden van de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap¹ hebben tijdens de vergadering van 8 november jl. gesproken over de mededeling van de Europese Commissie inzake de agenda voor modernisering van Europese hoger onderwijssystemen² en in samenhang daarmee, de Strategische Agenda Hoger Onderwijs, Onderzoek en Wetenschap: «Kwaliteit in verscheidenheid». De leden van een aantal fracties hebben naar aanleiding van die bespreking vragen en opmerkingen die zijn opgenomen in een brief aan de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van 15 november 2011.

De staatssecretaris heeft op 12 december 2011 gereageerd.

De commissie brengt bijgaand verslag uit van het gevoerde schriftelijk overleg.

De griffier van de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
Fred Bergman

¹ Samenstelling:

Holdijk (SGP), Dupuis (VVD), Linthorst (PvdA), Kox (SP), Sylvester (PvdA), Essers (CDA), Engels (D66), Thissen (GL), Nagel (50PLUS), Van Bijsterveld (CDA), Duthler (VVD), Huijbregts-Schiedon (VVD), Koffeman (PvdD), Kuiper (CU) Schaap (VVD), Smaling (SP), Flierman (CDA) (voorzitter), Lokin-Sassen (CDA), Backer (D66), Ganzevoort (GL) (vice-voorzitter), De Lange (OSF), Ter Horst (PvdA), Koole (PvdA), Sent (PvdA), Van Strien (PVV), Sörensen (PVV), Frijters-Klijnen (PVV)

² Edossier E110046 op www.europapoort.nl; de oorspronkelijke mededeling is tevens ingelegd als bijlage bij dit Kamerstuk.

BRIEF AAN DE STAATSSECRETARIS VAN ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAP

Den Haag, 15 november 2011

Inleiding

De leden van de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap hebben tijdens de vergadering van 8 november jl. gesproken over de mededeling van de Europese Commissie inzake de agenda voor modernisering van Europese hoger onderwijssystemen¹ en in samenhang daarmee, de Strategische Agenda Hoger Onderwijs, Onderzoek en Wetenschap: «Kwaliteit in verscheidenheid». De leden van een aantal fracties hebben naar aanleiding van die bespreking vragen en opmerkingen die zij graag aan de regering voorleggen.

De leden van de **PvdA**-fractie hebben kennisgenomen van de Mededeling van de Europese Commissie «Ondersteuning van groei en werkgelegenheid – een agenda voor de modernisering van de Europese hoger onderwijssystemen» en willen daar, mede in het licht van de Strategische Agenda en de reactie daarop van de Onderwijsraad, enkele vragen stellen aan de regering over de volgende onderwerpen: toegankelijkheid van het onderwijs, de «kennisdriehoek», kwaliteit en rendement, verwevenheid onderwijs en onderzoek, en profilering van de instellingen.

De leden van de **CDA**-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van deze Europese Commissiemededeling. Zij ondersteunen veel van de in deze mededeling vermelde plannen om het hoger onderwijssysteem binnen de Europese Unie te versterken en meer concurrerend te maken. Zij hebben daarover nog een aantal vragen.

De leden van de **GroenLinks**-fractie hebben waardering voor het feit dat zowel de regering als de Europese Commissie een visie op de ontwikkeling van het hoger onderwijs hebben gegeven. Zij delen de ambitie te komen tot kwaliteitsverbetering en daarbij de complementariteit en relevantie van verschillende delen van het hoger onderwijs te versterken. De beide agenda's in samenhang bezien, brengen deze leden tot een aantal vragen.

Toegankelijkheid van het onderwijs

In de Commissiemededeling wordt op verschillende plaatsen benadrukt dat de toegankelijkheid van het hoger onderwijs ook voor studenten uit kansarme milieus moet worden bevorderd, lezen de leden van de **PvdA**-fractie. Als een van de voornaamste beleidsdoelstellingen voor lidstaten en hoger onderwijsinstellingen wordt genoemd: «Ervoor zorgen dat financiële steun terechtkomt bij potentiële leerlingen uit milieus met een lager inkomen door middel van een betere focussering van de middelen»². Elders wordt gepleit om nieuwe ontwikkelingen op het gebied van diversificatie van financiële middelen te volgen en te beoordelen, «ook voor studenten uit armere milieus en uit het oogpunt van rechtvaardigheid en mobiliteit».³

Is de regering het met de Europese Commissie eens dat de toegankelijkheid van het hoger onderwijs voor studenten uit kansarme milieus moet worden bevorderd? Kan de regering aangeven welk beleid zij voert – of van plan is te gaan voeren – om de toegankelijkheid van het hoger onderwijs voor studenten uit kansarme milieus te bevorderen? Kan zij aangeven op welke wijze zij zal nagaan of de diverse beleidsvoornemens – zoals die onder meer in de Strategische Agenda zijn opgenomen – bij uitvoering worden gemonitord voor wat betreft de toegankelijkheid van

¹ Edossier E110046 op www.europapoort.nl

² COM(2011) 567, p. 5.

³ COM(2011) 567, p. 9–10.

het hoger onderwijs voor studenten uit armere milieus, ook uit het oogpunt van rechtvaardigheid en mobiliteit? Kan de regering daarbij tevens ingaan op de effecten van mogelijke collegegeldverhoging voor bijvoorbeeld *university colleges* en tweede studies?

De mededeling van de Europese Commissie benadrukt de noodzaak van een toename van het aantal hoogopgeleide jongeren en stelt met name dat het hoger onderwijs voor bredere lagen van de bevolking aantrekkelijk gemaakt moet worden, ook voor kansarme en kwetsbare groepen. Daarvoor moeten volgens de Europese Commissie middelen beschikbaar worden gesteld.

De Commissie noemt onder de voornaamste beleidsdoelstellingen: «Ervor zorgen dat financiële steun terechtkomt bij potentiële leerlingen uit milieus met een lager inkomen door middel van een betere focussering van de middelen.»¹ De leden van de **GroenLinks**-fractie vragen of de regering deze visie van de Europese Commissie deelt. Als dat zo is, hoe is die dan verankerd in de Strategische Agenda? Hoe wordt voorkomen dat de combinatie van verhoogde prestatiedruk enerzijds en verhoging van de financiële belasting anderzijds, leidt tot een afhaken van jongeren juist uit kansarme en kwetsbare groepen waar nu eenmaal meer leenangst heerst? Welk beleid heeft deze regering om ervoor te zorgen dat brede lagen van de bevolking daadwerkelijk doorstromen in het hoger onderwijs? Gaat de nadruk op excellentie en de eigen bijdrage om onderwijs te financieren, hier niet ten koste van het beschikbaar houden van kwalitatief goed hoger onderwijs in de brede zin? Deze leden ontvangen hierop graag een reactie van de regering.

Kwaliteit en rendement

Zowel in de Commissiemededeling als in de Strategische Agenda wordt ingezet op een hoge kwaliteit van het hoger onderwijs. Dat doel vinden de leden van de **PvdA**-fractie vanzelfsprekend nastrevenswaardig. Deze leden vragen zich echter af of alle voorgestelde middelen daartoe ook echt bijdragen. In het Nederlandse beleid wordt volgens de Strategische Agenda een grote nadruk gelegd op verbetering van rendement. Deze leden vragen of de regering zich voldoende rekenschap geeft van de perverse effecten die daarvan kunnen uitgaan. Rendementsindicatoren mogen niet worden verward met kwaliteitsindicatoren. Eenzijdige nadruk op makkelijk meetbare (getalsmatige) indicatoren om prestaties te meten kan volgens hen gemakkelijk leiden tot averechtse effecten. Zo zegt de Onderwijsraad over het nagestreefde propedeuserendement: «Prestatieafspraken over het terugdringen van uitval in het eerste jaar met daaraan gekoppelde financiële consequenties (...) kunnen leiden tot normverlaging. Het risico bestaat dat instellingen geneigd zijn om studenten makkelijker te laten slagen»². Wil de regering dergelijke perverse gevolgen voorkomen en zo ja, op welke wijze? Is de regering bereid in de nieuwe meerjarenafspraken met de instellingen niet-getalsmatige kwaliteitsindicatoren op te nemen en meer in te zetten op het bevorderen van goede prestaties, dan op het afrekenen op falen? Meer in het algemeen vragen deze leden zich overigens af hoe het maken van vrij gedetailleerde resultaatsafspraken met de instellingen zich verhoudt tot de autonomie van het onderwijsveld. Graag vernemen zij van de regering een antwoord op deze vraag. Bovendien menen deze leden dat de monitoring van die resultaatsafspraken gemakkelijk kan leiden tot een hoge toezichtlast.

Deze leden vragen de regering in dit verband of zij vanuit haar systeemverantwoordelijkheid bereid is een taakafbakening van de NVAO, de Inspectie en de *Reviewcommittee* (die de resultaatsafspraken monitort) op te stellen.

¹ COM(2011) 567, p. 5.

² Onderwijsraad, advies «Hoger onderwijs voor de toekomst», p. 21, <www.onderwijsraad.nl> of kamerstukken II 2011/12, 31 288+ nr. 207.

Mobiliteit en kwaliteit

De leden van de **CDA**-fractie achten het stimuleren van mobiliteit en grensoverschrijdende samenwerking noodzakelijk om het hoger onderwijsstelsel binnen de EU te versterken en meer concurrerend te maken. De doelstelling van de Europese Commissie is dat 20% van de studenten in de Europese hoger onderwijsruimte in 2020 een (deel van de) studie in het buitenland volgt. Uit de Strategische Agenda blijkt dat dit percentage voor Nederland momenteel circa 17% is¹, maar dat de doelstelling is om dit percentage te verhogen naar circa 25% in 2013. Deze percentages zeggen echter nog niets over de verbetering van de onderwijskwaliteit. Hoe kan er voor worden gezorgd dat meer studentenmobiliteit ook gaat leiden tot een verhoging van de onderwijskwaliteit? Wat zijn de gedachten van de regering hierover? Een soortgelijke vraag kan worden gesteld ten aanzien van de mobiliteit van onderzoekers. Wanneer kunnen de resultaten van de door de regering aangekondigde brede analyse over de buitenlandse studenten in Nederland tegemoet worden gezien? Strekt deze analyse zich ook uit tot de in het buitenland studerende Nederlandse studenten?

In de Commissiemededeling wordt melding gemaakt van stijgende kosten en middelmatige kwaliteit, moeilijke academische erkenning, ondoorzichtige werving en onaantrekkelijke arbeidsomstandigheden voor onderzoekers en problemen om visa te krijgen voor studie en werk. In hoeverre herkent de regering deze problemen ook voor de Nederlandse situatie? Welke maatregelen neemt zij om hieraan tegemoet te komen? Daarbij vragen deze leden speciale aandacht voor het probleem van de verblijfsvergunning voor veel studenten van buiten de EU.

In het bijzonder vragen deze leden om een reactie op de binnen de Europese Unie bestaande verschillen in de eisen die worden gesteld aan een dissertatie. In hoeverre belemmeren deze verschillen promotieonderzoeken waarbij promotores van universiteiten van meerdere EU-landen betrokken zijn? Zijn er bijvoorbeeld mogelijkheden om *joint degrees* aan promovendi toe te kennen? Welke mogelijkheden bestaan er voor grensoverschrijdende researchmaster-opleidingen binnen de EU?

De leden van de **GroenLinks**-fractie merken op dat de Europese Commissie wijst op de afspraak om de internationale mobiliteit van studenten te vergroten. Dat spoort met de ambities van de Strategische Agenda. Deze leden vragen de regering of deze ambitie niet wordt tegengewerkt door de striktere regels rond bijvoorbeeld de «harde knip». Immers, internationale mobiliteit kost altijd een zekere hoeveelheid extra tijd wegens afstemmingsproblemen en organisatorische drempels. Hoeveel vertraging lopen studenten gemiddeld op wanneer zij een deel van hun studie in het buitenland doen en in welke mate krijgen zij daardoor problemen met de «harde knip» en andere procedures in Nederland? Bij ditzelfde aspect vragen deze leden tevens of de kwaliteitsborging en erkenning van in het buitenland verworven kwalificaties reeds zodanig zijn dat studenten ongehinderd een deel van hun studie in het buitenland kunnen volgen. Deze leden vernemen graag ook van de regering een reactie op de vaststelling van de Europese Commissie dat er behoefte is aan meer financiële steun voor studenten uit lagere inkomensgroepen, juist ook waar het gaat om studeren in het buitenland. Is de regering voornemens hierin beleid te ontwikkelen?

Onderwijs, onderzoek en bedrijfsleven

In de Commissiemededeling wordt gesproken over een «kennisdriehoek» van hoger onderwijs, onderzoek en bedrijfsleven. Dat lijkt op – maar is niet helemaal hetzelfde als – de Gouden Driehoek van kennisinstellingen, bedrijfsleven en overheid, die in de Strategische Agenda wordt

¹ Kamerstukken II, 2010/11, 31 288, nr. 194, p. 25

aangeduid, aldus de leden van de **PvdA**-fractie. In beide begrippen staat de relatie tussen hoger onderwijs en bedrijfsleven centraal. Dat de aanbiedingsbrief bij de Strategische Agenda behalve door de staatssecretaris van OCW, ook is ondertekend door de minister van ELI, zal niet toevallig zijn. Die tamelijk eenzijdige oriëntatie op het bedrijfsleven achten deze leden onjuist en niet zonder risico. Is de regering het met deze leden eens dat het hoger onderwijs ten dienste moet staan van de samenleving als geheel en niet slechts of vooral ten dienste van het bedrijfsleven? Deelt de regering de visie van de Onderwijsraad dat het hoger onderwijs een «brede taak» heeft? Is de regering het eens met de volgende opvattingen van de Onderwijsraad:

«Om de brede opdracht te kunnen vervullen moet, in ieder geval bij de universiteiten gewaakt worden voor het behoud van kernwaarden als het intellectuele debat en de kritische discussie»¹ en «Als onderwijs en wetenschappelijk onderzoek te dienstbaar gemaakt worden aan de doelen van het gevoerde economische beleid (de door het ministerie van Economische Zaken, Landbouw & Innovatie vastgestelde topsectoren), kan dat een inperking van creativiteit en innoverend vermogen betekenen. Op termijn keert zich dat tegen de kenniseconomie»? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet? Is de regering bereid om ook bij de Europese Commissie te pleiten voor een «brede taak»-benadering van het hoger onderwijs; een taak die verder gaat dan concentratie op genoemde «kennisdriehoek»?

De leden van de PvdA-fractie lezen in de mededeling van de Europese Commissie dat zij de verwevenheid van onderwijs en onderzoek beschouwt als een groot goed. Ook de regering is volgens de Strategische Agenda die mening toegedaan, overigens zonder die verwevenheid nadere invulling te geven. Tevens zegt zij die verwevenheid – in navolging van de commissie-Veerman – momenteel te gering te vinden, waardoor de academische kwaliteit onder druk staat.

Tegelijkertijd zet de regering volgens de Strategische Agenda sterk in op toponderzoek. Het voornemen is om door verschuiving van middelen extra geld vrij te maken voor toponderzoek.

Wat betekent dit voor het hoger onderwijs in brede zin? Deze leden zouden hierop graag een visie van de regering zien. Met zoveel nadruk op toponderzoek zou de kwaliteit van het hoger onderwijs in brede zin wel eens kunnen versralen, menen zij. Bij de nu al bestaande trend dat onderzoekers die (NWO- of EU-)subsidies in de wacht slepen, minder beschikbaar zijn voor het reguliere bachelor- en masteronderwijs, zou een nog grotere nadruk op toponderzoek de verwevenheid van onderzoek en onderwijs wel eens kunnen verminderen, aldus deze leden. De situatie van bachelorstudenten die een opleiding kozen vanwege de reputatie van bepaalde wetenschappers, maar die wetenschappers in het onderwijs helemaal niet tegenkomen omdat deze zich met subsidie voor toponderzoek hebben «vrijgekocht» van onderwijstaken, is minder denkbeeldig dan deze leden zouden wensen. Achten de regering een dergelijke situatie vanuit het perspectief van de kwaliteit van het academisch onderwijs wenselijk? Indien dit niet het geval is: hoe denkt de regering een ontwikkeling in die richting te voorkomen? Steunt de regering het voorstel van de Europese Commissie om ook excellentie in onderwijs te belonen? Zo ja, hoe verhoudt zich dat dan tot de wens om studenten onderwijs te laten genieten van docenten die tegelijk ook zelf onderzoek doen? Is bijvoorbeeld een minder grote nadruk op het aantal publicaties bij de beoordeling van docenten in het wetenschappelijk onderwijs («*publish or perish*»), niet een noodzakelijke pendant van het streven naar beloning van excellentie in het onderwijs, wanneer men toch wil vasthouden aan de verwevenheid van onderzoek en onderwijs, ook in de persoon van de docent? Is de regering het in dit opzicht eens met de opmerking in het

---

¹ Onderwijsraad, advies «Hoger onderwijs voor de toekomst», p. 13 < www.onderwijsraad.nl > of Kamerstukken II 2011/12, 31 288, nr. 207.

rapport van de Onderwijs raad dat «het beleid (...) ook incentives [zou] moeten bevatten die topdocenten/-onderzoekers er toe aanzetten om ook werkzaam te zijn in de academische bacheloropleidingen»¹? Zo ja, welke prikkels zouden dat volgens de regering moeten zijn? Graag vernemen deze leden de visie van de regering op deze problematiek.

Het valt de leden van de **GroenLinks**-fractie op dat zowel de Commissie-mededeling als de Strategische Agenda de economische bijdrage van het onderwijs tot uitgangspunt nemen. Het verhogen van de welvaart wordt in beide documenten vooropgesteld, gedragen door een intensievere samenwerking met het bedrijfsleven. Deze leden onderschrijven het belang van een gezonde economie, maar vragen wel hoe evenwichtig deze benadering van het onderwijs is. In de Strategische Agenda wordt wel enige aandacht gegeven aan bijvoorbeeld de alfa- en gammawetenschappen en opleidingen op het terrein van kunst en cultuur, maar de nadruk ligt op het focussen van onderzoek op de economische topsectoren. Wat zijn daarvan de gevolgen voor sectoren die buiten deze topsectoren vallen en waar bovendien de kennisvalorisatie niet direct inverdieneffecten heeft? Hoe denkt de regering te voorkomen dat in deze sectoren toch een achterstand ontstaat?

Profilering van de instellingen

In de mededeling van de Europese Commissie lezen de leden van de **PvdA**-fractie over «UMultirank: een nieuwe op prestaties gebaseerde rangschikking- en informatietool voor de profilering van hoger onderwijsinstellingen»². Deze «tool» zou gebruikers in staat stellen instellingen te beoordelen op diverse indicatoren die verder gaan dan «de bestaande, sterk onderzoekgerichte rangschikkingen en prestatie-indicatoren, aldus de Commissie. Een mogelijk effect van de voorstellen in de Strategische Agenda is volgens de Onderwijsraad echter dat instellingen zich toch gaan profileren door hun onderzoek en onderwijs uitsluitend te richten op de topsectoren»³.

Is de regering het met de Onderwijsraad eens dat dat een ongewenst effect zou zijn en dat daarom gestuurd moet worden op een breed scala aan profileringen (van toponderzoek tot het opleiden van eerstegeneratiestudenten van allochtone afkomst)? Is de regering bereid meer middelen vrij te maken voor de profilering van de instellingen dan de reeds in de Strategische Agenda aangekondigde, nu de Onderwijsraad stelt: «Tegen deze achtergrond kan men zich afvragen of een herverdeling van (uiteindelijk) 15% van de middelen, waarvan slechts een klein deel daadwerkelijk voor profilering bestemd is, voldoende is voor de gewenste omslag met behoud van alle functies van het hoger onderwijs»⁴? Deze leden ontvangen graag een reactie hierop van de regering.

Leven lang leren

De Europese Commissie adviseert ook het beleid te richten op «niet-traditionele « leerlingen, onder wie volwassenen. Dat past in de visie op een leven lang leren, aldus de leden van de **GroenLinks**-fractie. Beleidsdoelstelling zou volgens de Europese Commissie moeten zijn: «Een grotere verscheidenheid in studievormen aanmoedigen (bijvoorbeeld deeltijds, modulair en afstandsonderwijs, bijscholing voor herintredende volwassenen en anderen die reeds op de arbeidsmarkt zijn), door zo nodig de financieringsmechanismen aan te passen.»⁵ Deze leden zien dit advies niet terug in de Strategische Agenda en vragen of de maatregelen van nietbekostiging van een tweede studie en het ongemodificeerd onder de langstudeerdersregeling laten vallen van deeltijdstudenten niet juist deze groep studenten treft. In dat kader vragen zij de regering naar haar reactie op de door deze Kamer unaniem aangenomen motie⁶ waarin zij wordt

¹ Onderwijsraad, advies «Hoger onderwijs voor de toekomst» p. 26, www.onderwijsraad.nl of Kamerstukken II 2011/12, 31 28, nr. 207.

² COM(2011) 567, p. 12.

³ Onderwijsraad, advies «Hoger onderwijs voor de toekomst», p. 24, <www.onderwijsraad.nl> of Kamerstukken II 2011/12, 31 288, nr. 207.

⁴ Onderwijsraad, advies «Hoger onderwijs voor de toekomst», p. 28, www.onderwijsraad.nl of Kamerstukken II 2011/12, 31 288, nr. 207.

⁵ COM(2011) 567, p. 6.

⁶ Kamerstukken I 2010/11, 32 618, I.

verzoekt een regeling te treffen die disproportionele gevolgen voor deeltijdstudenten voorkomt.

Bijdrage en rol promovendi

De Europese Commissie benadrukt in haar mededeling het belang van een toename van het aantal onderzoekers. In de Strategische Agenda wordt dit aspect ook genoemd, waarbij als beleidsrichting gekozen wordt voor meer inzet van bursalen. Dit roept bij de leden van de **GroenLinks**-fractie de vraag op of de bijdrage en rol van promovendi recht gedaan wordt met een dergelijk systeem. Is het niet juist hen primair te zien als junior kennisproducenten en niet als leerlingen? Wat zijn de te verwachten gevolgen van een stelsel met meer bursalen (die geen onderwijs geven maar ontvangen) en minder betaalde promovendi (die ook zelf onderwijs geven) op de onderwijscapaciteit van de instellingen en hoe verhoudt dit zich tot de intentie om intensiever onderwijs te geven? Welk beleid wordt er ontwikkeld om ook de doorstroom naar wetenschappelijke posities beter mogelijk te maken, zodat de eeuwige «post-docs» meer toekomstperspectief krijgen?

Tot slot

De Europese Commissie dringt aan op diversiteit in het hoger onderwijs en afstemming met het bedrijfsleven, constateren de leden van de **GroenLinks**-fractie. Daarbij wordt ook nadrukkelijk gesproken over bijvoorbeeld de ontwikkeling van een «*Industrial Doctorate*». Deze leden vragen hoe de regering dit voornemen beoordeelt. Is het verwant aan een «*professional doctorate*»?

Indien de regering deze ontwikkeling wenst te volgen, is zij dan van mening dat een dergelijk *doctorate* in het WO of in het HBO gestalte zou moeten krijgen?

De leden van de commissie zien met belangstelling uit naar de reactie van de regering, bij voorkeur te ontvangen binnen vier weken na dagtekening van deze brief.

De voorzitter van de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
Dr. A.H. Flierman

BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAP

Aan de Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 12 december 2011

In antwoord op de brief van 15 november 2011, kenmerk 149570u van de leden van de vaste Commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap met vragen over de Commissiemededeling modernisering hoger onderwijs, mede in het kader van de Strategische Agenda Hoger Onderwijs, Onderzoek en Wetenschap, reageer ik op de diverse aspecten die in de brief naar voren zijn gekomen als volgt.

Toegankelijkheid van het onderwijs

Op de vraag van de leden van de PvdA-fractie of de regering het met de Europese Commissie eens is dat de toegankelijkheid van het hoger onderwijs voor studenten uit kansarme milieus moet worden bevorderd benadruk ik dat de Europese Commissie zich richt tot alle lidstaten en dat de situaties in die lidstaten heel verschillend zijn. Zoals ook de commissie-Veerman heeft aangegeven, doet Nederland het internationaal gezien relatief goed, met de minste ondervertegenwoordiging van studenten uit laag opgeleide gezinnen (het recent gepubliceerde Eurostudent IV, 2011, synopsis of indicators, toegankelijk via www.eurostudent.eu is daarvan een illustratie.)

Op de serie vragen, welk beleid de regering voert om de toegankelijkheid van het hoger onderwijs voor studenten uit kansarme milieus te bevorderen; op welke wijze zij zal nagaan of diverse beleidsvoornemens – zoals die onder meer in de Strategische Agenda zijn opgenomen – bij uitvoering worden gemonitord voor wat betreft toegankelijkheid van het hoger onderwijs voor studenten uit armere milieus, ook uit het oogpunt van rechtvaardigheid en mobiliteit; en of de regering kan ingaan op de effecten van mogelijke collegegeldverhoging voor bijvoorbeeld *university colleges* en tweede studies, is de reactie de volgende.

Nederland bevordert de toegankelijkheid primair via het systeem van studiefinanciering en het wettelijk collegegeld. Dit systeem houdt rekening met de verschillende situaties van studenten en het inkomen van hun ouders. Studiefinancieringsgerechtigden, die door de verruiming van de mogelijkheden voor collegegelddifferentiatie of de keuze van een tweede studie geconfronteerd worden met een hoger collegegeld, kunnen gebruikmaken van het collegegeldkrediet. Voor studenten, die niet meer studiefinancieringsgerechtigd zijn, is het tijdelijk mogelijk gebruik te maken van een langstudeerderskrediet.

Daarnaast monitort het kabinet in een meerjarig onderzoek de effecten van een aantal belangrijke beleidsmaatregelen. Het gaat daarbij onder meer om de collegegeldbepalingen uit de Wet van 4 februari 2010 tot wijziging van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek en enige andere wetten onder meer in verband met de verbetering van het bestuur bij de instellingen voor hoger onderwijs, de collegegeldsystematiek en de rechtspositie van studenten (versterking besturing); de afbakening van de bekostiging tot één bachelor en één master; en het wetsvoorstel verhoging collegegeld langstudeerders. Ook de invoering van een sociaal leenstelsel in de masterfase zal bij deze monitor worden betrokken. Het bureau ResearchNed voert dit onderzoek uit.

Het doel van het onderzoek is om antwoord te vinden op twee vragen: (1) Wat is het effect van de maatregelen op het studie- en leengedrag van studenten (2) Wat is het effect van de maatregelen op het beleid van de instellingen?

Opleidingen met kleinschalig en intensief onderwijs, zoals university colleges, kunnen toestemming krijgen voor het heffen van een collegegeld dat (ten hoogste vijf maal) hoger is dan het wettelijk collegegeld. Zoals hierboven vermeld kunnen studenten hiervoor gebruik maken van het collegegeldkrediet. Voor tweede studies die tegelijk met een eerste studie gedaan worden zijn studenten geen tweede collegegeld verschuldigd.

De leden van de GroenLinks-fractie vragen naar de visie van de regering op de doelstelling van de Europese Commissie «Ervoor zorgen dat financiële steun terechtkomt bij potentiële leerlingen uit milieus met een lager inkomen door middel van een betere focusering van middelen». Zij vragen ook of de nadruk op excellentie en de eigen bijdrage om onderwijs te financieren niet ten koste gaan van het beschikbaar houden van kwalitatief goed hoger onderwijs in de brede zin.

Voor het antwoord hierop verwijs ik naar bovenstaande reactie aan de leden van de PvdA-fractie. Het monitoren van de effecten van beleid is bedoeld om vroegtijdig eventuele ongewenste effecten te signaleren en te adresseren.

Kwaliteit en rendement

De leden van de PvdA-fractie betwijfelen of de grote nadruk op verbetering van rendement bijdraagt aan een hogere kwaliteit van het onderwijs, zij verwijzen naar de prestatieafspraken die ik met de individuele hoger onderwijsinstellingen zal gaan sluiten en zij wijzen op het risico van normverlaging. Ze vragen hoe de regering een dergelijk risico wil voorkomen en of de regering bereid is zich meer in te zetten op goede prestaties dan op het afrekenen op falen. Meer in het algemeen vragen de leden zich af hoe vrij gedetailleerde resultaatafspraken met de instellingen zich verhouden tot de autonomie van het onderwijsveld. Ze vrezen ook voor een hogere toezichtslast en vragen of de regering bereid is een taakafbakening van de NVAO, de Inspectie van het Onderwijs en de Reviewcommissie (die de resultaatafspraken monitort) op te stellen. In reactie hierop meld ik het volgende. In juni 2012 zal ik met de individuele hoger onderwijsinstellingen over de thema's kwaliteit/studiesucces, profilering en valorisatie prestatieafspraken maken. Het betreft nadrukkelijk individuele afspraken die rekening houden met de context en Ausgangssituatie van de individuele instellingen. Het proces dat wordt ingericht ziet er dan ook zo uit dat de instellingen eerst zelf aan zet zijn om hun inzet voor de prestatieafspraken te bepalen. Die wordt daarna beoordeeld op ambitieniveau en realiteitsgehalte. Door op deze manier aan te sluiten bij de situatie van de individuele instellingen verwacht ik dat er daadwerkelijk stappen worden gezet in de richting van kwaliteitsverhoging, meer studiesucces, meer profilering en meer valorisatie. Deze werkwijze biedt instellingen de ruimte afspraken te maken die passen binnen hun eigen strategisch beleid. Dit doet recht aan de autonomie van het onderwijsveld.

Over enkele jaren zullen de behaalde prestaties meewegen in de verdeling van het budget voor kwaliteit en profiel. Daarbij gaat het nadrukkelijk om een «balanced score card» zoals in de Strategische Agenda is aangegeven. Rendement is daarbij niet meer en niet minder dan één van de indicatoren. De «balanced score card» zorgt ervoor dat kwantitatieve en kwalitatieve prestaties in evenwicht worden gebracht.

Zoals aangekondigd in de Strategische Agenda, zal de reviewcommissie een rol vervullen in de advisering over de voorstellen van de instellingen en bij het monitoren van de resultaten. Het instellingsbesluit van de reviewcommissie zal helderheid bieden over de taakafbakening van de reviewcommissie ten opzichte van de NVAO en de inspectie.

Mobiliteit en kwaliteit

Tegen de achtergrond van het stimuleren van mobiliteit vragen de leden van de CDA-fractie naar de relatie tussen mobiliteit en kwaliteit en de gedachten van de regering daarover, zowel voor studentenmobiliteit als voor die van onderzoekers. Ook vragen ze wanneer de resultaten van een door de regering aangekondigde brede analyse over buitenlandse studenten in Nederland tegemoet kan worden gezien en of deze analyse zich ook uitstrekt tot de in het buitenland studerende Nederlandse studenten.

Mobiliteit is en blijft instrumenteel voor kwaliteit. Mobiliteit van onderzoekers is essentieel voor een sterke en creatieve basis voor wetenschappelijk onderzoek, technologische ontwikkeling en innovatie. In het verlengde hiervan blijkt dat mobiliteit en buitenlandervaring onmisbaar zijn voor een carrière in de wetenschap. De ontwikkeling en uitvoering van het beleid, gericht op talentvolle onderzoekers heeft als doel het Nederlandse onderzoek niet alleen kwalitatief goed te houden, maar ook dat het goed aangesloten blijft op het internationale toponderzoek. Het Nederlandse onderzoeksbestel is daarom goed toegerust om internationale mobiliteit te stimuleren en Nederlandse onderzoekers maken veel gebruik van internationale mobiliteitsprogramma's. Dat dit leidt tot verhoging van de onderzoekskwaliteit is bijvoorbeeld terug te zien in de uitkomsten van de prestigieuze internationale competitie van de European Research Council (ERC) «grants». Daarin is Nederland in de afgelopen jaren succesvol gebleken. «Grants» van dit kaliber leiden tot verhoging van de onderzoekskwaliteit.

In de Strategische Agenda heb ik het langetermijnperspectief weergegeven dat de regering voor ogen staat wat betreft het hoger onderwijs. Ook heb ik gemeld dat de kwaliteit van het hoger onderwijs daartoe nog moet worden verbeterd, hoewel die over het algemeen genomen goed is. Over mobiliteit van studenten meld ik dat ik, in het kader van de motie Van der Ham en De Rouwe (Kamerstuk nr. 31 288 Vergaderjaar 2011–2012), voor het eind van het jaar een aantal aanbevelingen zal doen om nog meer op kwaliteit te sturen.

De leden citeren een zin uit de Commissiemededeeling waarin melding wordt gemaakt van stijgende kosten en middelmatige kwaliteit, moeilijke academische erkenning, ondoorzichtige werving en onaantrekkelijke arbeidsomstandigheden voor onderzoekers en problemen om visa te krijgen voor studie en werk. Ze vragen in hoeverre de regering deze problemen ook voor de Nederlandse situatie herkent en welke maatregelen zij neemt om hieraan tegemoet te komen. Daarbij vragen deze leden speciale aandacht voor het probleem van de verblijfsvergunning voor veel studenten van buiten de EU.

In reactie daarop meld ik dat het proces voor het verkrijgen van een verblijfsvergunning voor studie voor studenten van buiten de Europese Economische Ruimte wordt geregeld door de Vreemdelingenwet.

De voorziene wijziging daarvan – met de wet Modern Migratiebeleid – zal verbetering in dit proces brengen door versterking van de positie van de hogeronderwijsinstellingen daarbij.

De leden signaleren dat binnen de Europese Unie verschillen bestaan in de eisen die aan een dissertatie worden gesteld en vragen in hoeverre dit promotieonderzoeken belemmert waarbij promotores van universiteiten van meerdere EU-landen betrokken zijn.

De universiteiten gaan in onderling overleg met eventuele verschillen in situaties om. Op de regering is geen beroep gedaan om op dit punt eventuele belemmeringen weg te nemen. Daarnaast biedt de wet de mogelijkheid om gezamenlijke doctoraten aan promovendi toe te kennen.

Nederlandse universiteiten participeren op dit moment in 16 programma's die van de Europese Commissie subsidie uit het Erasmus Mundus programma hebben ontvangen. Daarin is het criterium dat een promotie-traject gezamenlijk wordt aangeboden en afgerond. Ook voor research-masteropleidingen bestaan dergelijke mogelijkheden. Op dit moment heeft de NVAO vier internationale gezamenlijke programma's geaccrediteerd. Nederlandse universiteiten participeren op dit moment in 38 joint master Erasmus Mundus programma subsidies.

De leden van de GroenLinks-fractie vragen of de ambities van het vergroten van mobiliteit niet wordt tegengewerkt door bijvoorbeeld de «harde knip», vanwege de benodigde tijd voor afstemmingsproblemen en organisatorische drempels. Zij vragen ook hoeveel vertraging studenten gemiddeld oplopen wanneer zij een deel van een studie in het buitenland doen en in welke mate zij daardoor problemen krijgen met de «harde knip» en andere procedures in Nederland. Zij vragen ook naar kwaliteitsborging en erkenning van in het buitenland verworven kwalificaties. Tot slot vragen ze naar de behoefte aan meer financiële steun voor studenten uit lagere inkomensgroepen waar het gaat om studeren in het buitenland en of de regering voornemens is hierin beleid te ontwikkelen. In het algemeen bevordert het principe «eerst je bachelor dan je master» dat studenten binnen de nominale studietijd afstuderen. Dat principe bevordert tevens een bewuste keuze voor een masteropleiding, al dan niet in Nederland. Internationalisering en mobiliteit behoeven niet te resulteren in studievertraging. Instellingen die werk maken van internationalisering hebben steeds meer structurele samenwerkingsverbanden met hoger onderwijs instellingen in het buitenland. In dergelijke structurele samenwerkingsverbanden kennen de partners elkaar, kent men ook elkaars kwaliteitsborgings systeem en erkent men over en weer de studiepunten die aan uitwisselingsstudenten worden verstrekt. Instellingen zijn studenten behulpzaam om binnen de structurele samenwerkingsverbanden een periode in het buitenland door te brengen. Los daarvan kunnen studenten zelf activiteiten voorstellen. Wanneer hun voorstellen passen in de examenvereisten en met de staf afspraken zijn gemaakt over de te behalen studiepunten, kan zoets ook met weinig extra tijd. Studenten behouden hun studiefinanciering en kunnen die meenemen naar het buitenland. Daarnaast kunnen studenten hun studiefinanciering meenemen voor het volgen van een volledige studie in het buitenland. In de studiefinanciering wordt rekening gehouden met het inkomen van de ouders. Los daarvan kunnen studenten eventueel via de «beursopener», die door de Nuffic beheerd wordt, additionele financieringsmogelijkheden zoeken (<http://www.nuffic.nl/nederlandse-studenten/financiering/beursopener>).

Onderwijs, onderzoek en bedrijfsleven

De leden van de PvdA-fractie signaleren dat in de Commissiemededeling wordt gesproken over een «kennisdriehoek» van hoger onderwijs, onderzoek en bedrijfsleven, terwijl in de Strategische Agenda de Gouden Driehoek van kennisinstellingen, bedrijfsleven en overheid wordt aangeduid. Zij merken op dat in beide begrippen de relatie tussen hoger onderwijs en bedrijfsleven centraal staat en dat de ondertekening van de aanbiedingsbrief bij de Strategische Agenda door zowel de staatssecretaris van OCW, als door de minister van EL&I niet toevallig zal zijn. Ze achten een tamelijk eenzijdige oriëntatie op het bedrijfsleven onjuist en niet zonder risico en vragen of de regering het met deze leden eens is dat het hoger onderwijs ten dienste moet staan van de samenleving als geheel. Ze vragen ook of de regering het eens is met de opvatting van de Onderwijsraad dat het hoger onderwijs een brede taak heeft en daartoe, in ieder geval bij de universiteiten, gewaakt moet worden voor het behoud

van kernwaarden als het intellectuele debat en de kritische discussie, en als onderwijs en wetenschappelijk onderzoek te dienstbaar gemaakt worden aan de doelen van het gevoerde economisch beleid, dat een inperking van creativiteit en innoverend vermogen kan betekenen.

Eenzijdige oriëntatie op de wens van de bedrijven en de huidige arbeidsmarkt, zoals de leden van de PvdA-fractie suggereren, is niet de bedoeling. Daarom heb ik ook zowel in mijn brief van 28 maart 2011, kenmerk HO&S/BL/285101, aan Eurocommissaris Vassiliou bij de consultatie over modernisering hoger onderwijs, als in het BNC-fiche over de mededeling benadrukt dat het van belang is dat de academische integriteit niet wordt aangetast. Instellingen hebben de vrijheid om bij de profilering van hun onderzoek niet alleen rekening te houden met de economische sterktes en maatschappelijke uitdagingen van het heden, maar ook te zorgen voor een kwalitatief brede basis om zo te kunnen inspringen op eventuele nieuwe topsectoren van de toekomst en toekomstige maatschappelijke uitdagingen. Daarom pleit Nederland in EU-verband niet alleen voor economisch en/of maatschappelijk relevant onderzoek, maar ook voor het versterken van grensverleggend, niet-themagebonden onderzoek, zoals dat bijvoorbeeld gefinancierd wordt door de Europese Onderzoeks Raad (ERC).

Nederlandse hogeronderwijsinstellingen hebben – volgens de wet – de opdracht studenten breed op te leiden voor de arbeidsmarkt. Ze leiden in de praktijk studenten op voor meerdere arbeidsmarkten. Andersom is het van belang dat onderwijsinstellingen veranderingen in die arbeidsmarkt kennen. Om kwaliteit en kwantiteit van afgestudeerden in beeld te brengen wordt nu ook in het kader van het topsectorenbeleid, per topsector gewerkt aan het opstellen van «Human Capital Agenda's». Om de samenwerking tussen bedrijven en kennisinstellingen te versterken wordt in het kader van het Bedrijfslevenbeleid gewerkt aan innovatiecontracten voor de negen economische topsectoren. Uitgangspunt daarbij is dat NWO haar middelen inzet op basis van wetenschappelijke kwaliteit, impact en commitment van het bedrijfsleven. NWO blijft daarbij haar middelen inzetten voor fundamentele wetenschap.

De leden lezen in de mededeling van de Europese Commissie dat zij de verwevenheid van onderwijs en onderzoek beschouwt als een groot goed, dat de Strategische Agenda dit bevestigt, maar tegelijkertijd inzet op toponderzoek. De leden vragen wat dit betekent voor het hoger onderwijs in brede zin. Zij vrezen voor verschraling van het hoger onderwijs en het niet-beschikbaar zijn voor het bachelor- en masteronderwijs van toponderzoekers die subsidies in de wacht slepen. Zij vragen of dit een wenselijke situatie zou zijn vanuit het perspectief van de kwaliteit van academisch onderwijs.

Voor de algemene visie op deze vragen verwijs ik naar mijn reactie onder het aspect *Kwaliteit en rendement* over profilering en prestaties en de hierboven gegeven reactie over academische integriteit en de vrijheid om niet alleen bezig te zijn met maatschappelijke uitdagingen van het heden, maar ook met uitdagingen in de toekomst. Daarom pleit Nederland in EU-verband niet alleen voor economisch en/of maatschappelijk relevant onderzoek, maar ook voor het versterken van grensverleggend, niet-themagebonden onderzoek, zoals dat bijvoorbeeld gefinancierd wordt door de Europese Onderzoeks Raad (ERC). Ook voor «Horizon 2020», de toekomst van de Europese programma's voor de financiering van onderzoek en innovatie voor de periode 2014–2020, bepleit Nederland een balans tussen kennisgebieden en vrijheid van onderzoek, zoals die ook behouden is in de NWO financiering van onderzoek (zie hierboven).

Verder beschrijven de leden van de PvdA-fractie een situatie waarin bachelorstudenten een opleiding kozen vanwege de reputatie van

bepaalde wetenschappers, maar die wetenschappers in het onderwijs helemaal niet tegenkwamen omdat deze zich met subsidie voor toponderzoek hebben «vrijgekocht» van onderwijstaken. Zij vragen of de regering een dergelijke situatie vanuit het perspectief van de kwaliteit van het academisch onderwijs wenselijk acht. Indien dit niet het geval is, willen de leden van de PvdA-fractie weten hoe de regering een ontwikkeling in die richting denkt te voorkomen.

Ter voorkoming van tegenvallende verwachtingen bij studenten is het belangrijk dat een student zich goed oriënteert op de te kiezen opleiding. Belangrijk daarbij is goede voorlichting aan studenten. De instellingen hebben hierbij de verantwoordelijkheid om in hun informatie een goed beeld te geven van de inhoud en inrichting van het onderwijs. Verder zal teleurstelling kunnen worden voorkomen door de in de Strategische Agenda genoemde maatregelen van verbetering van de informatie in Studiekeuze123.nl en brede invoering van studiekeuzegesprekken.

De leden van de PvdA-fractie vragen voorts of de regering het voorstel van de Europese Commissie steunt om excellentie in onderwijs te belonen, en zo ja, hoe zich dat dan verhoudt tot de wens om studenten onderwijs te laten genieten van docenten die tegelijkertijd ook zelf onderzoek doen. Zij vragen of bijvoorbeeld een minder grote nadruk op het aantal publicaties bij de beoordeling van docenten in het wetenschappelijk onderwijs («publish or perish»), niet een noodzakelijke pendant van het streven is naar beloning van excellentie in het onderwijs, wanneer men toch wil vasthouden aan de verwevenheid van onderzoek en onderwijs, ook in de persoon van de docent. Zij vragen of de regering het eens is met de opmerking in het rapport van de Onderwijsraad «Hoger onderwijs voor de toekomst» dat het beleid ook incentives zou moeten bevatten die topdocenten/-onderzoekers ertoe aanzetten om ook werkzaam te zijn in de academische bacheloropleidingen, en zo ja, welke prikkels dat volgens de regering zouden moeten zijn.

De regering steunt het voorstel van de Europese Commissie om niet alleen in onderzoek, maar ook in onderwijs excellentie te belonen. Excellent onderwijs vormt daarom ook een onderdeel van de prestatiebekostiging. Voorop staat dat het aan de universiteiten is om te bepalen hoe het onderwijs vormgeven wordt en welke docenten op welke wijze daarbij worden ingezet. Net als de commissie Veerman vindt het kabinet een sterkere verwevenheid van onderwijs en onderzoek van belang. In de individuele afspraken met de instellingen komt dat aan de orde. Een element daarvan kan zijn dat topdocenten en toponderzoekers ook werkzaam zijn in de academische bacheloropleidingen. Daarbij wijst de regering erop dat de nadruk op publicaties bij de beoordeling van docenten geen overheidsbeleid is; de beoordeling van docenten is de verantwoordelijkheid van de universiteiten.

Overigens besteden universiteiten ook thans aandacht aan de verwevenheid van onderwijs en onderzoek. Zo worden ook onderwijskwaliteiten naast onderzoekskwaliteiten verlangd om als hoogleraar aangesteld te kunnen worden. Instellingen voeren hierop beleid.

Ook de leden van de GroenLinks-fractie signaleren dat in de Commissie-mededeling en de Strategische Agenda het verhogen van de welvaart vooropgesteld wordt, gedragen door een intensievere samenwerking met het bedrijfsleven. Ze vragen hoe evenwichtig de benadering van het onderwijs is en wat de gevolgen zijn voor sectoren die buiten de topsectoren vallen en waarvoor de kennisvalorisatie geen direct inverdieneffect heeft.

Deze leden verwijs ik korthedshalve naar de hierboven aan de PvdA-leden gegeven reactie.

Profilering van de instellingen

De leden van de PvdA-fractie refereren aan U-multirank en de zorg van de Onderwijsraad dat instellingen zich uitsluitend richten op topsectoren. Onder het aspect *Onderwijs, onderzoek en bedrijfsleven*, heb ik al aangegeven dat de instellingen de instrumenten behouden om hun eigen onderzoeksprofilering te kiezen. Bovendien is U-Multirank met subsidie van de Europese Commissie juist ontwikkeld om veel meer prestaties zichtbaar te maken dan alleen de prestaties op het terrein van onderzoek. Daarmee zal dit instrument recht doen aan de brede opdracht waarvoor het hoger onderwijs staat. Het zal de mogelijkheid bieden om zowel instellingen als opleidingen met elkaar te vergelijken. In juni 2011 is het eindrapport van de haalbaarheidsstudie naar het U-Multirankproject gepresenteerd¹. Op basis daarvan heeft de Europese Commissie besloten om U-Multirank daadwerkelijk te gaan implementeren. U-Multirank kent een groot aantal indicatoren die prestaties zichtbaar maken op vijf dimensies: teaching and learning, research, knowledge transfer, international orientation en regional engagement. Daarnaast is een belangrijk kenmerk dat de ranking in hoge mate «user-driven» is. Gebruikers kunnen straks zelf de selectie maken van dimensies of indicatoren waarop zij een rangorde willen zien. Vanwege het multidimensionele karakter van U-Multirank heeft die meerwaarde boven bestaande rankings. Hogeronderwijsinstellingen kunnen zich dan immers spiegelen aan andere instellingen met een vergelijkbaar profiel en hun prestaties. Ook op andere terreinen dan onderzoek, kunnen instellingen in deze ranking worden gewaardeerd.

De leden vragen ook of de regering bereid is meer middelen vrij te maken voor de profilering van de instellingen dan de reeds in de Strategische Agenda aangekondigde, nu de Onderwijsraad stelt: «Tegen deze achtergrond kan men zich afvragen of een herverdeling van (uiteindelijk) 15% van de middelen, waarvan slechts een klein deel daadwerkelijk voor profilering bestemd is, voldoende is voor de gewenste omslag met behoud van alle functies van het hoger onderwijs»²?

In reactie hierop meld ik dat, bij de onderhandelingen over de hoofdlijnen in het kader van de Strategische Agenda, het deel van de beschikbare middelen dat aangewend wordt voor de profilering van de instellingen wordt verhoogd.

Leven lang leren

De leden van de GroenLinks-fractie vragen of de maatregel van niet-bekostiging van een tweede studie en het ongemodificeerd onder de langstudeerdersregeling laten vallen van deeltijdstudenten niet juist deze groep studenten treft.

Het niet-bekostigen van tweede studies is een generieke maatregel die betrekking heeft op zowel voltijds- als deeltijdonderwijs en alle groepen studenten. Uitgangspunt in het huidige bekostigingsmodel is dat de verantwoordelijkheid van de overheid voor bekostiging van opleidingen hoger onderwijs zich beperkt tot één bachelor en één master opleiding per student. Er is daarbij een uitzondering gemaakt voor tweede studies in de maatschappelijke tekortsectoren Onderwijs en Zorg, voor mensen die een eerste studie op gelijk niveau in een andere sector hebben gedaan. Ook de langstudeerdersmaatregel is een generieke maatregel die betrekking heeft op alle opleidingsvormen en op alle groepen studenten. Uit cijfers blijkt dat de verblijfsduur van voltijds- en deeltijdstudenten in het hoger beroepsonderwijs niet significant verschilt. In het wetenschappelijk onderwijs (wo) doen deeltijdstudenten over het algemeen wel langer over hun opleiding. Essentieel is dat de Wet op het Hoger

¹ Frans van Vught & Frank Ziegele (eds.) (2011) *U-Multirank: Design and Testing the Feasibility of a Multidimensional Global University Ranking, Final Report*.

² Onderwijsraad, advies «Hoger onderwijs voor de toekomst», p. 28, <www.onderwijsraad.nl> of *Kamerstukken II 2011/12*, 31 288, nr. 207.

Onderwijs en Wetenschap (WHW) een onderscheid bevat tussen voltijds- en deeltijdopleidingen, maar niet bepaalt hoe de programma's door de instellingen dienen te worden ingericht. Onderwijsinstellingen hebben verschillende keuzes gemaakt bij de vormgeving van de deeltijdopleidingen. Wat bij die keuzes opvalt, is dat het bij deze groep opleidingen, meer dan bij voltijdse studies, aan de student wordt overgelaten om in eigen tempo te studeren. Dat deeltijdstudenten in het wo er veelal langer over doen, heeft mede te maken met de keuzes van instellingen over de inrichting van de deeltijdopleidingen in het wo. Ik ga ervan uit dat de instellingen in het wo nu maatregelen nemen om de deeltijdopleidingen beter te laten aansluiten op de nominale studieduur en ik verwacht daarbij van de instellingen dat zij zich bezinnen op de kwaliteit en studeerbaarheid van de opleidingen opdat de studenten niet nodeloos geconfronteerd worden met onvermijdelijke studieovertraging.

De leden vragen de regering ook naar haar reactie op de door de Eerste Kamer aangenomen motie die verzoekt een regeling te treffen die disproportionele gevolgen voor deeltijdstudenten voorkomt. Bij de behandeling van de Wet langstudeerders is de motie van de heer Ganzevoort (GroenLinks) aangenomen waarin de regering verzocht wordt om in overleg met de sector vóór 1 september 2012 een regeling te treffen die disproportionele gevolgen voor deeltijdstudenten voorkomt. Afgezien van de hierboven gegeven reactie die aangeeft dat de maatregel niet disproportioneel deeltijdstudenten benadeelt, zal het effect van de langstudeerdersmaatregel gemonitord worden, inclusief het effect op de deelname aan deeltijdopleidingen. In maart 2012 kom ik hierop terug. Dan is een brief aan de Tweede Kamer voorzien waarin zal worden ingegaan op de brede verkenning die wordt gedaan naar de wettelijke kaders rond deeltijdstudies.

Bijdrage en rol promovendi

Op de vraag van de leden van de GroenLinks-fractie meld ik dat voldoende recht wordt gedaan aan de bijdrage en rol van promovendi wanneer zij bursaal zijn. Evenals andere promovendi worden ze volledig in staat gesteld om onderzoek te doen dat leidt tot een kwalitatief hoogwaardig, door een promotiecommissie getoetst proefschrift. Zij worden gezien als (junior) kennisproducenten, maar ze kunnen ook een traject volgen waarin leerlingaspecten een rol spelen. Ten aanzien van eventuele gevolgen van een stelsel met meer bursalen – die zelf geen onderwijs mogen geven – en minder promovendi met een aanstelling – die wel onderwijs mogen geven –, wordt verwacht dat instellingen enerzijds bursalen zullen inzetten op posities waar minder onderwijs wordt gegeven en anderzijds aparte onderwijsaanstellingen zullen invoeren om mogelijke tekorten aan docenten op te vangen. De maatregel is niet alleen bedoeld om het aantal gepromoveerden te verhogen, maar ook om een breder palet gepromoveerden te genereren dat voorziet in de behoeftes van r&d-intensieve bedrijven en van de publieke sector zoals het onderwijs waarbij hogere eisen gesteld worden aan de beroepsuitoefening.

Tot slot

Op vragen van de leden van de GroenLinks-fractie over de ontwikkeling van een «Industrial Doctorate», waarop de Europese Commissie aandringt, de volgende reactie.

Het instrument «Industrial Doctorate» is in het kader van het Europese Marie Curie-Programma ontwikkeld. Doel is het ondersteunen van de samenwerking tussen een bedrijf uit een Europees land en een kennisinstelling uit een ander Europees land, die samen tussen de twee en vijf

aió's gaan opleiden. Doel hiervan is dat het volledige potentieel in alle regio's en in alle sectoren wordt benut. Dit draagt bij aan de algemene doelstelling van het Marie Curie-Programma: Europa aantrekkelijker maken voor onderzoekers in alle fasen van hun carrière, zowel in de academische als in de private sector. De regering staat daarom positief tegenover het voornemen om een «Industrial Doctorate» te ontwikkelen. In een doctoraatstraject wordt het intellectuele kapitaal van jonge onderzoekers dynamisch ingezet om fundamentele kennis, nieuwe vaardigheden en innovatie te genereren. Samenwerking tussen universiteit en bedrijf is in dit verband alleen maar toe te juichen. Daarmee worden de onderzoeksvaardigheden van onderzoekers vanuit verschillende perspectieven ontwikkeld. Daarnaast wordt kennisoverdracht gestimuleerd en worden carrièreperspectieven voor Europese onderzoekers verbeterd.

Het «Industrial Doctorate» omvat een volledig promotietraject van vier jaar en het kan in alle disciplines plaatsvinden. Het past daarmee prima in het Nederlandse promotiestelsel. Het lijkt op wat in sommige landen een «professional doctorate» wordt genoemd, in die zin dat er een focus is op toegepast onderzoek. De Nederlandse wet kent overigens alleen de doctorsgraad en maakt geen melding van een toevoeging aan die graad. Het is mogelijk om in Nederland om een deel van een promotietraject binnen een bedrijf te volgen in het kader van mobiliteit tussen de private en de publieke sector. Ook kan een deel van het promotietraject binnen een hogeschool plaatsvinden (intersectorale mobiliteit), maar het doctoraatstraject zal altijd plaatsvinden onder verantwoordelijkheid van – en verleend worden door – een universiteit. Dit is zo geregeld in de wet en er is geen aanleiding hierin verandering te brengen.

De staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
H. Zijlstra